

بررسی کتاب کار «نگارش و انشا» اثر حسن ذوالفقاری

سمیه رضایی

دانشجوی زبان و ادبیات فارسی هرمزگان

معمار باید مصالح را به خوبی بشناسد و با انواع ساختمان آشنا باشد تا بتواند بر اساس نیاز و درخواست صاحب زمین، نقشه را ترسیم کند. بنا نیز به مهارت و دانشی در زمینه کار خود نیازمند است. طرح ساختمان باید از روی آگاهی سامان داده شود و مصالح نیز در پی دانش مربوط گزینش گردد. در پایان هم بنا با مهارت خویش این مصالح را با نظم و هماهنگی در کنار یکدیگر قرار دهد. نیاز کاربران و هدف سازنده از ساختن بنا باعث ترسیم طرح آن در ذهن مهندس می‌شود. در این میان، بی‌شک ساختمانی ارزشمندتر است که بیشترین توفیق را در جهت تحقق هدف اولیه خویش حاصل کرده باشد.

«برای ساخت یک ساختمان باید مراحل زیر را طی کرد:

۱. تعیین و محل بنا،
 ۲. کشیدن نقشه،
 ۳. تهیه مواد و مصالح لازم،
 ۴. عوامل اجرایی (معمار، بنا، کارگر، لوله کش، کاشی کار و ... نوشته نیز مانند یک ساختمان است...
- ابتدا باید بدانید چه چیزی برای چه کسی، چگونه و چرا می‌نویسید. سپس باید طرح لازم را برای نگارش خود تهیه کنید» (ذوالفقاری، ۱۳۸۰: ج ۱: ۱۱۳).

نوشته نیز مانند ساختمان دارای انواعی است و هر کدام از این انواع به دنبال هدفی سامان یافته است. «عمده‌ترین هدف ما در نگارش، ایجاد آمادگی برای زندگی اجتماعی و رفع نیازهای حال و آینده انسان است» (همان: ۷). اگر هدف، فقط اطلاع‌رسانی باشد، نویسنده از نثری علمی بهره می‌گیرد و آن را در قالبی معین قرار می‌دهد. اگر مخاطبان، عموم مردم باشند، زبان و بیان ساده و همه فهم را گزینش می‌کند و بدون تردید، نوشتن برای متخصصان رشته الکترونیک، نثری علمی با اصطلاحات تخصصی آن رشته را می‌طلبد... «نگارش متناسب با نیازهای زندگی فردی

چکیده

کتاب کار نگارش و انشا، اثر دکتر حسن ذوالفقاری، از آثار برجسته در زمینه آیین نگارش فارسی است و همان گونه که از نامش پیداست، با هدف آموزش مهارت‌های نگارشی با روشی کاربردی و همراه با تمرین و نمونه تألیف شده است. میزان انسجام و چگونگی طرح مطالب در کتاب‌های علمی، به ویژه آثاری که با هدف آموزش تألیف می‌شوند، اهمیت درخور توجهی دارد. از این رو، نویسنده این مقاله کوشیده است به بررسی روش مؤلف کتاب یاد شده در تنظیم مطالب، میزان هماهنگی محتوا با نام کتاب و هدف نویسنده، انسجام مطالب و همین طور میزان انطباق اثر با نیازهای مخاطبان آن بپردازد. کتاب کار نگارش و انشا که خود از دانش مؤلف آن حکایت می‌کند، با هدف آموزش نویسندگی تألیف گردیده است. اثر یاد شده از انسجام شایسته‌ای برخوردار است و یکی از آثار علمی و در نوع خود منحصر به فرد در جهت تحقق هدف نویسنده آن به حساب می‌آید.

کلیدواژه‌ها: آموزش، انسجام، روش‌شناسی، طرح، محتوا، مخاطبان، نگارش

مقدمه

یک ساختمان در فرایند ساخته شدن به عواملی چون مهندس معمار، بنا، ابزارها و وسایلی مانند نقشه و مصالح نیاز دارد. این ساختمان ممکن است یک آپارتمان مسکونی، مدرسه، دانشگاه، بیمارستان، دفتر کار یا خانه‌ای کوچک در روستایی دور افتاده باشد. همه عوامل باید دانش لازم را آموخته باشند و در جهت تحقق هدف سازنده آن، با یکدیگر همکاری کنند. همه عناصر نیز باید به درستی در جایگاه خود قرار گیرند. از همه مهم‌تر، شالوده و بنیان ساختمان است که گفته‌اند:

خشت اول چون نهد معمار کج
تا ثریا می‌رود دیوار کج

نگارش دعوت می‌کنیم تا دست به قلم ببرید و با اتکا به خود بنویسید. و در بخش نمونه‌ها آثار و نوشته‌های امروز را برای مطالعه بیشتر شما آورده‌ایم؛ چراکه رمز خوب نوشتن قبل از هر چیز، مطالعه آثار خوب و ارزشمند و پیروی از سبک نویسندگان بزرگ است...» (همان: ۸).

در این مقاله، اثر نام‌برده با رویکردی روش‌شناختی بررسی شده است. در حقیقت، نویسنده این سطور بر آن است تا پس از بررسی کتاب کار نگارش و انشاء، به پرسش‌هایی از این گونه پاسخ دهد:

۷ مخاطبان این اثر چه کسانی هستند؟
۷ نویسنده تا چه میزانی توانسته است انتظارات مخاطبان را برآورده کند؟

۷ آیا عنوان کتاب دربرگیرنده مطالب درون آن هست؟

۷ کتاب شامل چه مطالبی است و در چه مواردی می‌توان بدان استناد کرد؟

۷ روش نویسنده در پرداخت این اثر چگونه است؟

۷ آیا اثر از طرح و انسجام لازم برخوردار است؟ از آنجا که انتخاب و ارزیابی منابع مناسب در زمینه هر یک از علوم بشری، برای مراجعه دانش‌پژوهان آن علم، از ضروریات است؛ این گفتار بر آن است تا به ارزیابی کتاب کار «نگارش و انشاء» در سطحی علمی و متقن بپردازد.

پیشینه تحقیق: در زمینه کتاب‌شناسی و نقد و بررسی کتاب با موضوع آیین نگارش تألیفاتی انجام شده است. کتاب‌هایی چون «کتاب‌شناسی شیوه‌های مطالعه و آیین نگارش و ویرایش» تألیف قاسم صافی، که شامل مشخصات نشر منابع و مراجع تخصصی و عمدتاً منابع فارسی مربوط به آن دانش است. کتاب دیگری که می‌توان از آن یاد کرد، «کتاب‌شناسی موضوعی ویرایش» تألیف دکتر اصغر اسماعیلی است. در این کتاب همان‌گونه که از نام آن پیداست، منابع مربوط به ویرایش را براساس موضوع معرفی کرده است.

مقالاتی نیز با عناوین «کتاب‌شناسی توصیفی زبان و ادبیات فارسی (آیین نگارش و انشاء)» و «کتاب‌شناسی توصیفی نگارش و ویرایش» در سایت‌های اطلاعاتی ارائه شده است. مقاله دوم به معرفی و بررسی بیست و دو کتاب آیین نگارش پرداخته است. مقاله‌هایی نیز دیده شده که هر کدام، مجزا به بررسی یکی از کتاب‌های معتبر آیین نگارش پرداخته است.

ادامه مطلب در وبگاه مجله

و اجتماعی انسان، انواعی دارد. مکاتبات اداری، چکیده‌نویسی، نامه‌های دوستانه، تهیه گزارش، نوشتن مطالب علمی و آموزشی و فنی و ... گونه‌های متنوع نگارش است» (همان: ۷).

بنابراین، برای شروع هر قالب نوشتاری و با هر محتوا و بیانی، نویسنده باید دانش لازم را از پیش کسب کرده باشد؛ مانند مهندس معمار که بدون آگاهی به کشیدن نقشه دست نمی‌زند. نویسنده پس از آنکه دانش لازم را کسب کرد، با توجه به نیاز مخاطبان و هدفی که از نوشتن دارد، طرح را

ترسیم و مصالح مناسب و مورد نیاز را تهیه می‌کند و در پایان، به قرار دادن مصالح از پیش آماده شده، در جایگاه مناسب و هماهنگ با

دیگر عناصر می‌پردازد. «طرح نوشته چارچوبه کلی موضوع مورد نظر شما را تعیین می‌کند.

به نوشته شما نظم و انسجام می‌دهد، بین قسمت‌های مختلف نوشته شما هماهنگی

و ارتباط به‌وجود می‌آورد و کمک می‌کند به صورتی دقیق، علمی و همه‌جانبه به موضوع نگاه کنید...» (همان: ۱۱۲).

بنابراین، نوشته‌ای موفق است که همه عوامل و عناصر موجود در آن با هماهنگی لازم

ایفای نقش کنند و دارای انسجام کافی باشد.

همین‌طور بتواند پاسخ‌گوی نیازهای مخاطبان اصلی خود باشد و سرانجام به تحقق هدف

نویسنده از آغاز و انجام آن منجر شود.

دکتر حسن ذوالفقاری نویسنده کتاب‌های آیین نگارش، با «کتاب (دو جلدی) کار نگارش و انشاء»، همان‌گونه که از عنوان کتاب برمی‌آید، به «آموزش مهارت‌های نگارشی با روشی کاربردی به همراه تمرین و نمونه» پرداخته است.

از آنجا که نگارش حوزه بسیار وسیعی را شامل می‌شود و در دو سطح علمی و ادبی قابل بررسی است، می‌توان برای کلمه «انشاء»

که در عنوان کتاب جای گرفته است، به تعریف خود نویسنده استناد کرد: «هدف آموزش انشاء و نوشته‌های ادبی کمک به

شکوفایی استعدادهای نهفته و پرورش آن‌ها و خلق آثار ادبی چون داستان، فیلم‌نامه، نمایش‌نامه، قطعه ادبی و ... است» (همان: ۷).

البته با استفاده از شگردها و آرایه‌های ادبی می‌توان هر نوشته را تأثیرگذارتر کرد و برای رسیدن به هدف واقعی نوشته، از آن

بهره برد.

به گفته ذوالفقاری در مقدمه، هر کدام از بخش‌های کتاب به دنبال هدفی به‌وجود آمده‌اند: «در بخش مهارت‌ها در هر کتاب

با آموزش چندین مهارت نگارشی و انشایی با آوردن نمونه‌ها و مثال‌های کافی و تمرین‌های کاربردی شما را به‌طور عملی با